

مقایسه بانکداری در ایران و منطقه خاورمیانه

دکتر مهشید شاهچرا*

۱. مقدمه

فعالیت دارد، شامل سیاست‌های مالی، قوانین احتیاطی، استانداردهای حسابداری، رقابت و رویه‌های تجاری. ارزیابی جایگاه سیستم بانکی ایران در منطقه در چارچوب سند چشم‌انداز و در طول برنامه‌های توسعه‌ای با تکیه بر شاخص‌های کمی بانکی از قبیل نسبت بازدهی سرمایه، نسبت هزینه، نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها و نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها می‌تواند زمینه مناسبی را برای تبیین و سنجش موقعیت سیستم بانکی کشور با اهداف مندرج در سند چشم‌انداز در اختیار سیستم بانکی قرار دهد، به طوری که با

تحلیلگران و ناظران و مدیران سیستم بانکی هر کدام برای تجزیه و تحلیل عملکرد مالی بانک‌ها ساختار ترازنامه و حساب سود و زیان را بررسی می‌کنند. تعداد نسبت‌هایی که ممکن است برای تجزیه و تحلیل عملکرد مالی بانک‌ها مورد استفاده قرار گیرند، تنها محدود به اقلام حساب‌های ترازنامه و حساب سود و زیان است. بدین صورت که با استفاده از اقلام ترازنامه یا حساب سود و زیان، نسبت‌های عملکرد سیستم بانکی ایجاد می‌شوند. نسبت‌های عملکرد سیستم بانکی در هر کشور تحت تأثیر شرایط بازاری است که آن سیستم بانکی در آن

* استادیار گروه بانکی، پژوهشکده پولی و بانکی.

ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های ازدست‌رفته در ایران ۱۴/۲ درصد می‌باشد که دارای رتبه سوم در منطقه خاورمیانه است

درآمددار در ایران و برخی از کشورهای خاورمیانه نیز مورد مقایسه قرار گرفته است. در سال ۲۰۰۸ امارات متحده عربی با نسبت سپرده‌ها و وجوه کوتاه‌مدت به دارایی به میزان ۶۹/۸ درصد از دارایی‌ها بیشترین میزان را در خاورمیانه به خود اختصاص داده است. عمان و ایران نیز به ترتیب با وام و تسهیلات پرداختی ۶۷/۱ و ۶۳ درصد از دارایی‌ها در رتبه‌های بعدی قرار دارند. کشورهای عراق و یمن دارای کمترین نسبت سپرده‌ها و وجوه کوتاه‌مدت به دارایی در منطقه می‌باشند. نسبت سپرده به دارایی در لبنان ۸۶/۸ درصد بوده و بیشترین مقدار را در منطقه دارد. پس از لبنان و یمن، ایران با ۷۹/۴ درصد دارای بیشترین نسبت سپرده به دارایی می‌باشد. اردن، عمان، عربستان، امارات متحده عربی و قطر در رتبه‌های بعدی قرار دارند. نسبت وام به سپرده به عنوان حدی که یک بانک قادر است

اتخاذ اقدامات سیاستی مناسب و تمهیدات مقتضی شکاف بین عملکرد و اهداف مورد نظر ضمن اجرای برنامه‌های توسعه‌ای مرتفع شود. در این مقاله، جهت بررسی جایگاه بانکداری ایران در منطقه، اقلام ترازنامه و حساب سود و زیان و همچنین برخی از نسبت‌های مالی بر اساس آخرین آمارهای موجود در منابع معتبر بین‌المللی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته‌اند.

۲. بررسی اقلام ترازنامه در ایران و برخی از کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

در تجزیه و تحلیل ترازنامه، وام، سپرده‌ها و سرمایه و دیگر دارایی‌های درآمددار از اهمیت بیشتری برخوردارند. در جدول ۱، ساختار ترازنامه سیستم بانکی ایران نشان داده شده است. در ایران نسبت وام و تسهیلات پرداختی به دارایی ۶۳ درصد است. نسبت سپرده‌ها و وجوه کوتاه‌مدت به دارایی ۷۹/۴ درصد می‌باشد. میزان سرمایه ۸/۲ درصد و دیگر دارایی‌های درآمددار نیز ۱۸/۲ درصد از دارایی‌ها را در ساختار ترازنامه کشور ایران تشکیل داده است. اقلام ترازنامه‌ای وام، سپرده‌ها و سرمایه و دیگر دارایی‌های

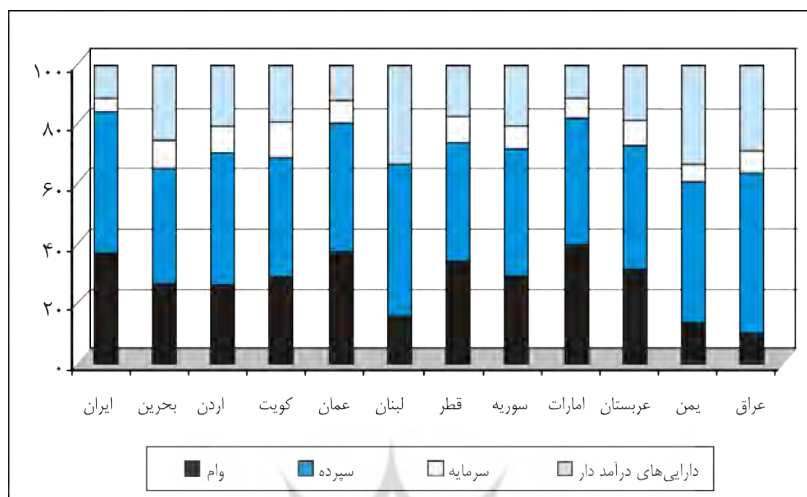
جدول ۱ - مقایسه برخی از اقلام ترازنامه در ایران و برخی از کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

(ارقام بر حسب سهم از دارایی‌ها (درصد))

کشور	اقلام ترازنامه	وام	سپرده	سرمایه	دارایی درآمددار
ایران	۶۳	۷۹/۴	۸/۲	۱۸/۲	
بحرین	۴۴/۶	۶۵	۱۵/۸	۴۱/۷	
اردن	۴۷/۶	۷۹/۱	۱۵/۵	۳۷/۱	
کویت	۵۱/۸	۷۱/۲	۲۱	۳۴/۵	
عمان	۶۷/۱	۷۷/۷	۱۴	۲۲	
لبنان	۲۵/۷	۸۶/۸	۰	۵۵/۸	
قطر	۶۱/۶	۷۲/۵	۱۶/۴	۳۱/۷	
سوریه	۴۸/۲	۶۹/۶	۱۲/۷	۳۳/۱	
امارات	۶۹/۸	۷۵/۱	۱۲/۱	۲۰/۳	
عربستان	۵۷/۶	۷۷/۷	۱۵/۹	۳۴	
یمن	۲۳/۳	۸۰/۵	۹/۹	۵۷/۲	
عراق	۱۳/۴	۷۵/۲	۱۰/۲	۳۹/۷	

نمودار ۱- مقایسه ساختار ترازنامه در ایران و برخی از کشورهای منطقه در

سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه‌شده براساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

داده شده است، کویت دارای بیشترین میزان سرمایه به میزان ۲۱ درصد از دارایی‌ها می‌باشد. قطر با ۱۶/۴ درصد، عربستان ۱۵/۹ درصد، بحرین با ۱۵/۸ درصد و اردن با ۱۵/۵ درصد دارای رتبه‌های بعدی هستند. ایران با ۸/۲ درصد سرمایه در بین کشورهای منطقه در رتبه پایینی قرار دارد.

نسبت دارایی‌های درآمد دار به کل دارایی‌ها نسبت دیگری است که در مقایسه بین کشورهای منطقه مورد بررسی قرار گرفته است. این نسبت نشان می‌دهد که چه مقدار از دارایی‌های بانک توسط مدیریت آن در امور مولد به کار گرفته شده است. دارایی‌های درآمد دار در ایران ۱۸/۲ درصد از کل دارایی‌ها می‌باشد که در مقایسه با دیگر کشورهای منطقه کمتر است. میزان دارایی‌های درآمد دار در یمن ۵۷/۲ درصد، لبنان ۵۵/۸ درصد، بحرین ۴۱/۷ درصد، عراق ۳۹/۷ درصد و اردن ۳۷/۱ درصد می‌باشد.

بازده سرمایه به مفهوم عوایدی است که برای جبران هزینه و ریسکی که سرمایه‌گذاران با فراهم آوردن سرمایه بانک متقبل شده‌اند، به آنان پرداخت می‌شود. عواید سرمایه‌گذاران می‌تواند سود سهام، یا اختلاف قیمت سهام زمانی که سهام به قیمتی بیش از ارزش اولیه فروخته می‌شود و یا ترکیبی از این دو باشد. همچنین می‌توان گفت که بازدهی سرمایه، نرخ سرمایه‌گذاری و توانایی بالقوه را برای تشکیل سرمایه داخلی ارزیابی می‌نماید. اگر بازدهی سرمایه به سه قسمت بیشتر از ۱۰ درصد، ۵ تا ۱۰ درصد و ۰ تا ۵ درصد تقسیم‌بندی شود؛ در

برای حمایت از عملیات وام‌دهی، سپرده‌ها را تجهیز نماید مشخص شده است و می‌تواند میزانی را که یک بانک از محل سپرده‌ها قادر به وام‌دهی است را مورد ارزیابی قرار دهد. مقادیر بالاتر از نسبت وام به سپرده حاکی از نقدینگی پایین‌تر و آسیب‌پذیری نسبت به وام‌دهندگان و روند نامطلوب اقتصادی و یا برداشت از سپرده‌هاست. پایین بودن این نسبت بیانگر عدم وجود موقعیت‌های کافی برای وام‌دهی یا عدم تمایل به اعطای وام به دلیل ریسک‌های موجود در وام‌دهی است. اگرچه مقدار ۷۰-۸۰ درصد می‌تواند بیانگر توازن معقول بین نقدینگی و درآمدها باشد ولی سطح مناسب برای این نسبت از کشور به کشور دیگر متفاوت است. در امارات متحده عربی این نسبت به میزان ۹۲ درصد، بیشترین مقدار در منطقه بوده و پس از آن، عمان با ۸۶ درصد، قطر با ۸۴ درصد و ایران با ۷۹ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. میزان سرمایه در هر بانک، میزان حمایت از سپرده‌گذاران و اعتباردهندگان در مقابل ضررهای غیرقابل پیش‌بینی که ممکن است بانک‌ها با آن مواجه شوند را مشخص می‌کند. در مقایسه میزان سرمایه در سیستم بانکی کشورهای منطقه، همان‌طور که در جدول ۱ نشان

در ایران هزینه‌های عملیاتی ۷۷ درصد از درآمدهای عملیاتی بوده که نسبت به سایر کشورهای مورد بررسی دارای رتبه اول می‌باشد

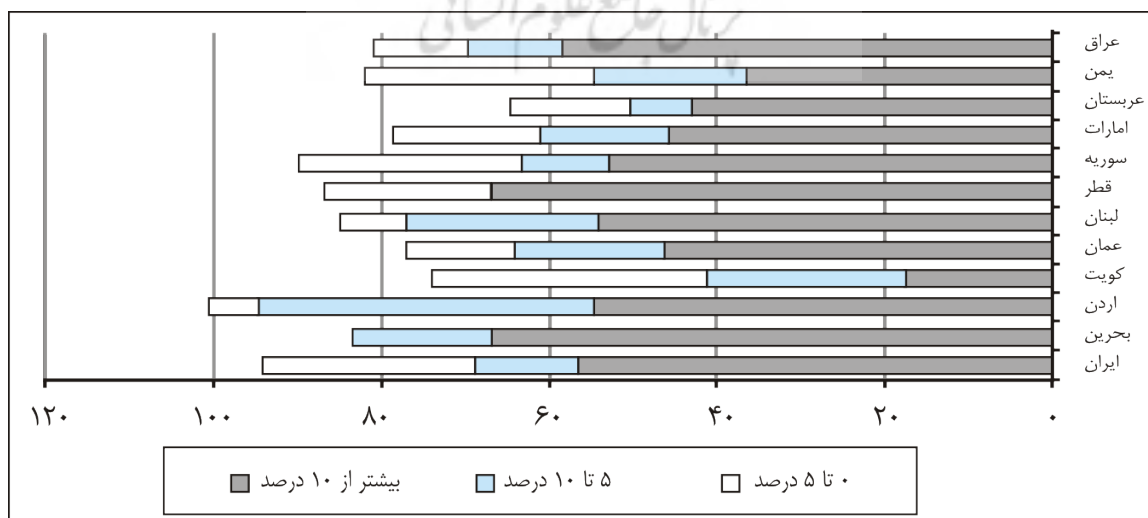
جدول ۲- مقایسه سهم بازدهی سرمایه با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

کشور	بازدهی سرمایه	تعداد بانک‌ها	بیشتر از ۱۰ درصد	۵ تا ۱۰ درصد	۰ تا ۵ درصد
ایران	۱۶	۵۶/۲۵	۱۲/۵	۲۵	
عراق	۱۸	۶۶/۶۷	۱۶/۶۷	-	
اردن	۱۹	۶۳/۱۷	۳۱/۵۸	۵/۲۶	
کویت	۳۴	۱۷/۶۵	۲۳/۵۳	۳۲/۳۵	
لبنان	۳۹	۴۶/۱۵	۱۷/۹۵	۱۲/۸۲	
عمان	۱۳	۵۳/۸۵	۲۳/۰۸	۷/۶۹	
قطر	۱۵	۶۶/۶۷	-	۲۰	
عربستان	۱۹	۵۲/۶۳	۱۰/۵۳	۲۶/۳۲	
بحرین	۴۶	۴۵/۶۵	۱۵/۲۲	۱۷/۳۹	
سوریه	۱۴	۴۲/۸۶	۷/۱۴	۱۴/۲۹	
یمن	۱۱	۳۶/۳۶	۱۸/۱۸	۲۷/۲۷	
امارات	۳۶	۵۸/۳۳	۱۱/۱۱	۱۱/۱۱	

* اطلاعات آماری مربوط به برخی بانک‌های کشورهای مورد بررسی موجود نبوده است، از این رو اعداد نامعلوم در نظر گرفته نشده‌اند.

ایران ۵۶/۲۵ درصد از بانک‌های کشور دارای بازدهی سرمایه بیش از ۱۰ درصد می‌باشند. ۱۲/۵ درصد از بانک‌های کشور دارای بازدهی ۵ تا ۱۰ درصد و ۲۵ درصد از بانک‌های کشور دارای بازدهی سرمایه از ۰ تا ۵ درصد می‌باشند. مطابق با جدول ۲، در عراق و قطر ۶۶/۶۷ درصد از بانک‌های کشور دارای بازدهی سرمایه بیش از ۱۰ درصد می‌باشند. در بین کشورهای منطقه است. اردن با ۶۳/۱۷ و امارات متحده عربی با ۵۸/۳۳ درصد از بانک‌های این کشورها دارای بازدهی سرمایه بالاتر از ۱۰ درصد بوده‌اند. ایران پس از قطر، عراق، اردن و

نمودار ۲- سهم بازدهی سرمایه با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه‌شده براساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

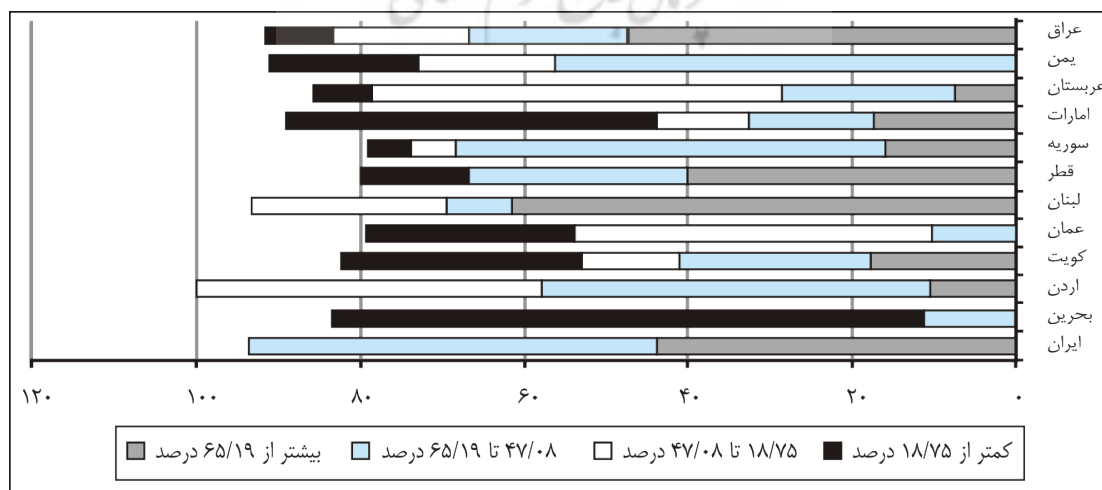
جدول ۳- سهم نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

کشور	نسبت خالص وام به دارایی	تعداد بانک‌ها	بیشتر از ۶۵/۱۹ درصد	۴۷/۰۸ تا ۶۵/۱۹ درصد	۱۸/۷۵ تا ۴۷/۰۸ درصد	کمتر از ۱۸/۷۵ درصد
ایران	۴۳/۷۵	۱۶	۵۰	-	-	-
عراق	-	۱۸	-	۱۱/۱۱	۷۲/۲۲	-
اردن	۱۰/۵۳	۱۹	۴۷/۳۷	۴۲/۱۱	-	-
کویت	۱۷/۶۵	۳۴	۲۳/۵۳	۱۱/۷۶	۲۹/۴۱	-
لبنان	-	۳۹	۱۰/۲۶	۴۳/۵۹	۲۵/۶۴	-
عمان	۶۱/۵۴	۱۳	۷/۶۹	-	۲۳/۸	-
قطر	۴۰	۱۵	۲۶/۶۷	-	۱۳/۳۳	-
عربستان	۱۵/۷۹	۱۹	۵۲/۶۳	۵/۲۶	۵/۲۶	-
بحرین	۱۷/۳۹	۴۶	۱۵/۲۲	۱۰/۸۷	۴۵/۴۵	-
سوریه	۷/۱۴	۱۴	۲۱/۴۳	۵۰	۷/۱۴	-
یمن	-	۱۱	-	۷۲/۷۳	۱۸/۱۸	-
امارات	۴۷/۲۲	۳۶	۱۹/۴۴	۱۶/۶۷	۸/۳۳	-

* اطلاعات آماری مربوط به برخی بانک‌های کشورهای مورد بررسی موجود نبوده است، از این رو اعداد نامعلوم در نظر گرفته نشده‌اند

امارات در رتبه بعدی قرار دارد. مطابق با جدول ۳، نسبت خالص وام به دارایی به چهار قسمت بیشتر از ۶۵/۱۹ درصد، بین ۴۷/۰۸ تا ۶۵/۱۹ درصد، بین ۱۸/۷۵ تا ۴۷/۰۸ درصد و کمتر از ۱۸/۷۵ درصد تقسیم‌بندی شده است. ۴۳/۷۵ درصد از بانک‌های ایران، دارای نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها ۶۱/۵۴ درصد و ۴۷/۲۲ درصد و ۴۰ درصد از تعداد بانک‌های این

نمودار ۳- سهم نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه‌شده براساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

خالص درآمد در ایران نیز در مقایسه با سایر کشورهای منطقه به میزان ۲۶/۸ درصد از درآمدهای عملیاتی است که با توجه به هزینه‌های بالای عملیاتی در سیستم بانکی کشور، جایگاه مناسبی ندارد

خالص، درآمدهای عملیاتی حاصل می‌شود. با منظور کردن درآمد با هزینه غیرعملیاتی که شامل پیش‌بینی زیان ناشی از وام‌ها و مالیات‌ها می‌باشد، درآمد خالص به دست می‌آید.

در ایران، هزینه‌های عملیاتی ۷۷ درصد از درآمدهای عملیاتی و خالص درآمدهای بهره‌ای ۶۲/۹ درصد از درآمدهای عملیاتی را به خود اختصاص داده‌اند. ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های از دست‌رفته ۱۴/۲ درصد و خالص درآمد ۲۶/۸ درصد از درآمدهای عملیاتی می‌باشند.

هزینه‌های عملیاتی مربوط به هزینه‌های ادواری ارائه خدمات متعارف می‌باشند و به میزان ریسک یا حجم مبادلات بستگی ندارند. هزینه‌های عملیاتی، از هزینه‌های قابل کنترل بانک‌ها هستند و کارایی بانک‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. تجزیه و تحلیل کارایی بانک اغلب بر روی هزینه‌های عملیاتی، به شکل درصدی از کل دارایی‌ها

کشورها، دارای نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها بیشتر از ۶۵/۱۹ درصد بوده‌اند.

۱۷/۳۹ درصد از بانک‌های بحرین، دارای نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها بیشتر از ۶۵/۱۹ درصد بوده‌اند. ۱۵/۲۲ درصد از بانک‌های بحرین، دارای نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها بین ۴۷/۰۸ تا ۶۵/۱۹ می‌باشند. ۱۰/۸۷ درصد از تعداد بانک‌ها، دارای نسبت خالص وام‌ها به کل دارایی‌ها بین ۱۸/۷۵ تا ۴۷/۰۸ می‌باشند و ۴۵/۴۵ درصد دارای نسبت خالص وام به دارایی‌ها کمتر از ۱۸/۷۵ درصد هستند که نشان‌دهنده آن است که مطابق جدول ۳، بیشتر بانک‌های بحرین دارای نسبت خالص وام به دارایی‌های کمتر از ۱۸/۷۵ درصد می‌باشند.

۳. بررسی اقلام حساب سود و زیان در ایران و برخی کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

حساب سود و زیان، درآمدها و هزینه‌ها را فهرست می‌کند. در حساب سود و زیان مفهوم جریان حاکم است، بدین ترتیب که با مابه‌التفاوت بهره و درآمد حاصل از کارمزد آغاز شده و با کسر هزینه‌های عملیاتی

جدول ۴- ساختار حساب سود و زیان در ایران و برخی از کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

کشور	اقلام حساب سود و زیان	هزینه‌های عملیاتی/درآمدهای عملیاتی	خالص درآمد بهره‌ای/درآمدهای عملیاتی	ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های از دست‌رفته / درآمدهای عملیاتی	خالص درآمد/ درآمدهای عملیاتی
ایران	۷۷	۶۲/۹	۱۴/۲	۲۶/۸	
بحرین	۴۴/۴	۴۷/۳	۱۲/۴	۱۶/۴	
اردن	۴۷	۷۲/۵	۲/۹	-	
کویت	۴۷/۴	۶۴/۹	۳۷/۲	۱۳	
عمان	۳۹/۷	۶۸/۷	۲/۱	۴۵/۸	
لبنان	۵۲/۸	۷۳/۳	۲/۴	۳۶/۵	
قطر	۲۸/۷	۶۲	۳/۱	۶۹	
سوریه	۲۲/۶	۱۰۱/۲	۰/۵	۱۵/۴	
امارات	۳۸/۷	۶۲/۱	۱۲/۲	۴۲/۳	
عربستان	۳۸/۷	۷۳/۳	۶/۴	۵۱	
یمن	۴۵/۴	۷۴/۸	۲۲/۸	۲۰/۲	
عراق	۱۸/۴	۵۸/۹	۱۰/۶	۶۸/۷	

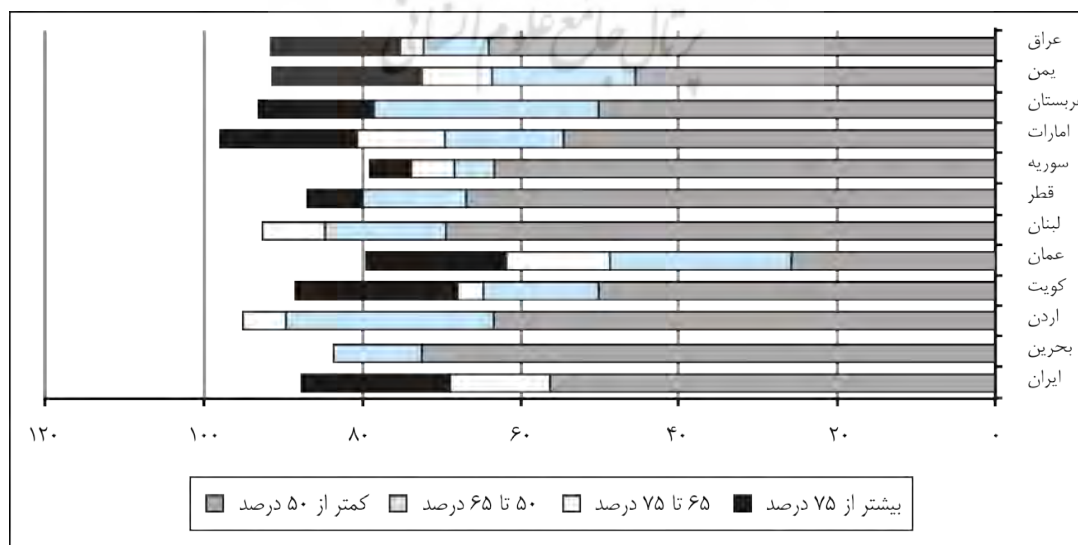
جدول ۵- سهم نسبت هزینه با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

کشور	نسبت هزینه	تعداد بانک‌ها	کمتر از ۵۰ درصد	۶۵ تا ۷۵ درصد	بیشتر از ۷۵ درصد
ایران	۱۶	۵۶/۲۵	-	۱۲/۵	۱۸/۷۵
عراق	۱۸	۷۲/۲۲	۱۱/۱۱	-	-
اردن	۱۹	۶۳/۱۶	۲۶/۳۲	۵/۲۶	-
کویت	۳۴	۵۰	۱۴/۷۱	۲/۹۴	۲۰/۵۹
لبنان	۳۹	۲۵/۶۴	۲۳/۰۸	۱۲/۸۲	۱۷/۹۵
عمان	۱۳	۶۹/۲۳	۱۵/۳۸	۷/۶۹	-
قطر	۱۵	۶۶/۶۷	۱۳/۳۳	-	۶/۶۷
عربستان	۱۹	۶۳/۱۶	۵/۲۶	۵/۲۶	۵/۲۶
بحرین	۴۶	۵۴/۳۵	۱۵/۲۲	۱۰/۸۷	۱۷/۳۹
سوریه	۱۴	۵۰	۲۸/۵۷	-	۱۴/۲۹
یمن	۱۱	۴۵/۴۵	۱۸/۱۸	۹/۰۹	۱۸/۱۸
امارات	۳۶	۶۳/۸۹	۸/۳۳	۲/۷۸	۱۱/۱۱

* اطلاعات آماری مربوط به برخی بانک‌های کشورهای مورد بررسی موجود نبوده است، از این رو اعداد نامعلوم در نظر گرفته نشده‌اند.

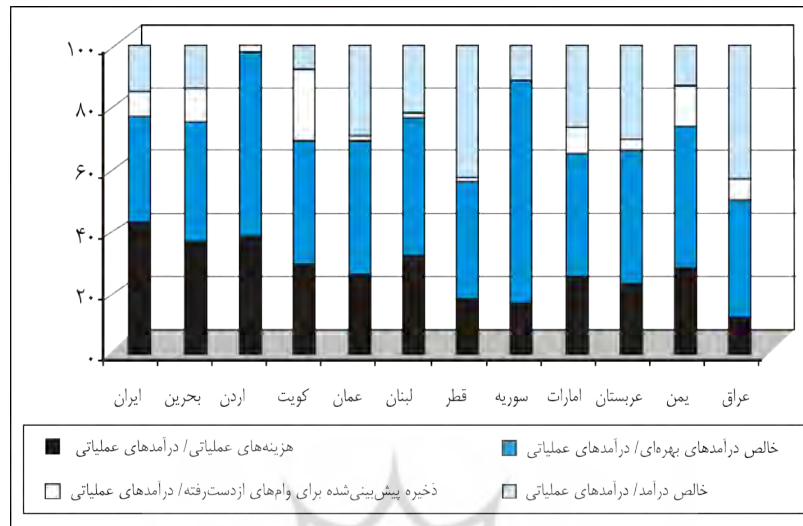
و به عنوان معیار سنجش مناسب و مفیدی در ارزیابی بانک، متمرکز می‌گردد. همان‌طور که عدم کنترل هزینه‌ها به توانایی بانک برای رقابت در بازار رقابتی صدمه خواهد زد، به حداقل رساندن هزینه‌های عملیاتی نیز می‌تواند به همان اندازه آسیب‌رسان باشد و این در صورتی است که کیفیت استخدام کارکنان، آموزش، مدیریت اعتباری، تعمیر و نگهداری، سرمایه‌گذاری در ابزارها و تجهیزات اداری و تبلیغات را تحت تأثیر قرار دهد. در ایران هزینه‌های عملیاتی به میزان ۷۷ درصد از درآمدهای عملیاتی بوده که نسبت به سایر کشورهای مورد

نمودار ۴- مقایسه سهم نسبت هزینه با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه‌شده بر اساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

نمودار ۵- ساختار حساب سود و زیان در ایران و برخی کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه‌شده بر اساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

بررسی دارای رتبه اول می‌باشد. عراق، سوریه، قطر، عربستان و امارات به ترتیب دارای پایین‌ترین رتبه‌ها در هزینه‌های عملیاتی می‌باشند. اکثر کشورهای منطقه، حدود نیمی از درآمدهای عملیاتی خود را به هزینه‌های عملیاتی اختصاص داده‌اند. نسبت هزینه یا نسبت هزینه به درآمدها از معیارهای تعیین کارایی مدیریت در سیستم بانکی می‌باشد. هرچه این نسبت دارای

جدول ۶- سهم نسبت ذخیره وام‌های از دست‌رفته به خالص وام‌ها با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

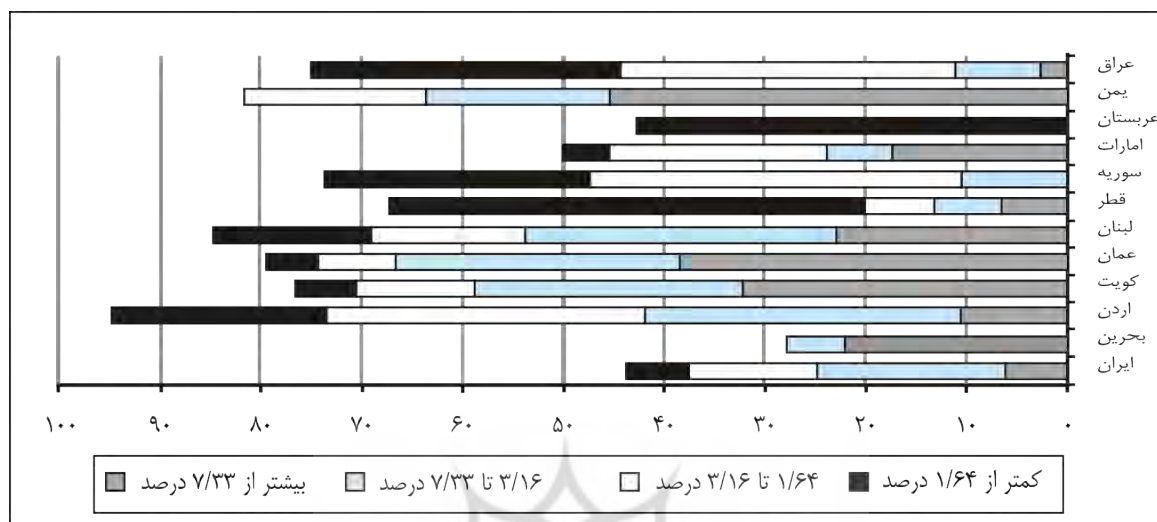
(درصد)

کشور	نسبت ذخیره وام‌های از دست‌رفته به خالص وام	تعداد بانک‌ها	بیشتر از ۷/۳۳	۷/۳۳ تا ۳/۱۶	۳/۱۶ تا ۱/۶۴	کمتر از ۱/۶۴
ایران	۱۶	۶/۲۵	۱۸/۷۵	۱۲/۵	۶/۲۵	
عراق	۱۸	۲۲/۲۲	۵/۵۶	-	-	
اردن	۱۹	۱۰/۵۳	۳۱/۵۸	۳۱/۵۸	۲۱/۰۵	
کویت	۳۴	۳۲/۳۵	۲۶/۴۷	۱۱/۷۶	۵/۸۸	
لبنان	۳۹	۳۸/۴۶	۲۸/۲۱	۷/۶۹	۵/۱۳	
عمان	۱۳	۲۳/۰۸	۳۰/۷۷	۱۵/۳۸	۱۵/۳۸	
قطر	۱۵	۶/۶۷	۶/۶۷	۶/۶۷	۴۶/۶۷	
عربستان	۱۹	-	۱۰/۵۳	۳۶/۸۴	۲۶/۳۲	
بحرین	۴۶	۱۷/۳۹	۶/۵۲	۲۱/۷۴	۴/۳۵	
سوریه	۱۴	-	-	-	۴۲/۸۶	
یمن	۱۱	۴۵/۴۵	۱۸/۱۸	۱۸/۱۸	-	
امارات	۳۶	۲/۷۸	۸/۳۳	۳۳/۳۳	۳۰/۵۶	

* اطلاعات آماری مربوط به برخی بانک‌های کشورهای مورد بررسی موجود نبوده است، از این رو اعداد نامعلوم در نظر گرفته نشده‌اند.

نمودار ۶- سهم نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها با توجه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

منبع: محاسبه شده بر اساس داده‌های سایت بانک اسکوپ.

منطقه به میزان ۲۶/۸ درصد از درآمدهای عملیاتی می‌باشد که با توجه به هزینه‌های بالای عملیاتی در سیستم بانکی کشور جایگاه مناسبی ندارد. قطر با ۶۹ درصد، عراق با ۶۸/۷ و عربستان با ۵۱ درصد دارای رتبه‌های اول تا سوم از نظر خالص درآمد در منطقه می‌باشند.

ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های ازدست‌رفته نیز از دیگر شاخص‌هایی است که در جدول ۴ مورد بررسی قرار گرفته است. ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های ازدست‌رفته در کویت دارای بیشترین مقدار در منطقه می‌باشد (۳۷/۲ درصد) و پس از آن کشور یمن ۲۲/۸ درصد ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های ازدست‌رفته خود در نظر گرفته است. ذخیره پیش‌بینی شده برای وام‌های ازدست‌رفته در ایران ۱۴/۲ درصد می‌باشد که دارای رتبه سوم در منطقه خاورمیانه است.

نسبت ذخیره پوشش زیان ناشی از وام‌ها به خالص وام‌ها در کشورهای که برای طبقه‌بندی وام و کفایت ذخایر پوشش‌دهنده زیان ناشی از وام، مقررات سختی وجود دارد، دیدگاه مفیدی نسبت به کیفیت ترکیب وام بانک‌ها و وام‌های بلاوصول ارائه می‌دهد. اگر مطابق جدول ۶ برای مقایسه نسبت ذخیره پوشش زیان ناشی از وام‌ها به خالص وام‌ها در سیستم بانکی کشورهای منطقه، این نسبت به چهار قسمت بیشتر از ۷۳/۳ درصد، بین ۳۱/۱۶ تا ۷۳/۳ درصد، بین ۱/۶۴ تا ۳۱/۱۶ درصد و کمتر از ۱/۶۴ درصد تقسیم‌بندی شود، می‌توان نشان

مقادیر کمتر از ۵۰ درصد باشد، نشان‌دهنده کارایی بهتر در سیستم بانکی است. زیرا در این صورت، درآمدها بیشتر از دو برابر هزینه‌ها می‌باشد.

مقایسه سهم نسبت هزینه به تعداد بانک‌ها در ایران و کشورهای منطقه (جدول ۵) نشان می‌دهد که ۱۸/۷۵ درصد از تعداد بانک‌های ایران، دارای نسبت هزینه بیشتر از ۷۵ درصد بوده‌اند. ۱۲/۵ درصد از بانک‌های ایران، دارای نسبت هزینه ۶۵ درصد تا ۷۵ درصد می‌باشند و ۵۶/۲۵ درصد دارای نسبت هزینه کمتر از ۵۰ درصد هستند. بیشتر بانک‌های ایران دارای نسبت هزینه کمتر از ۵۰ درصد بوده‌اند که نشان‌دهنده کارایی مدیریتی در سیستم بانکی کشور است. در منطقه خاورمیانه کشورهای عراق، عمان، قطر، امارات متحده عربی، اردن و عربستان دارای درصد بالاتری از نظر تعداد بانک‌های با نسبت هزینه کمتر از ۵۰ درصد هستند و این کشورها تعداد بانک‌های بیشتری دارند که نسبت هزینه در آنها کمتر از ۵۰ درصد است.

درآمدهای بهره‌ای در حساب سود و زیان شامل کلیه بهره‌های دریافتی بانک‌ها از کلیه منابع می‌باشد. مطابق با جدول ۴، در ایران درآمدهای بهره‌ای ۶۲/۹ درصد می‌باشد که دارای جایگاه مناسبی در میان کشورهای منطقه است. البته کشورهای سوریه، یمن، عربستان، لبنان و اردن میزان بیشتری درآمدهای بهره‌ای در سیستم بانکی خود کسب نموده‌اند. خالص درآمد در ایران نیز در مقایسه با سایر کشورهای

دارد. البته از نظر میزان سرمایه به مقدار ۸/۲ درصد از دارایی‌ها دارای رتبه پایینی در منطقه است.

در ایران هزینه‌های عملیاتی ۷۷ درصد از درآمدهای عملیاتی بوده که نسبت به سایر کشورهای مورد بررسی دارای رتبه اول می‌باشد. عراق، سوریه، قطر، عربستان و امارات به ترتیب دارای پایین‌ترین رتبه‌ها در هزینه‌های عملیاتی می‌باشند. اکثر کشورهای منطقه حدود نیمی از درآمدهای عملیاتی خود را به هزینه‌های عملیاتی اختصاص داده‌اند. خالص درآمد در ایران نیز در مقایسه با سایر کشورهای منطقه به میزان ۲۶/۸ درصد از درآمدهای عملیاتی است که با توجه به هزینه‌های بالای عملیاتی در سیستم بانکی کشور، جایگاه مناسبی ندارد. قطر با خالص درآمد ۶۹ درصد، عراق با ۶۸/۷ و عربستان با ۵۱ درصد دارای رتبه‌های اول تا سوم از نظر خالص درآمد در منطقه می‌باشند. ذخیره پیش‌بینی‌شده برای وام‌های ازدست‌رفته در کویت دارای بیشترین مقدار در منطقه است (۳۷/۲ درصد) و پس از آن یمن ۲۲/۸ درصد ذخیره پیش‌بینی‌شده برای وام‌های ازدست‌رفته خود در نظر گرفته است. ذخیره پیش‌بینی‌شده برای وام‌های ازدست‌رفته در ایران ۱۴/۲ درصد می‌باشد که دارای رتبه سوم در منطقه خاورمیانه است.

منابع و مأخذ

- بارلتروپ، کریستوفر. (۱۳۸۶). تفسیر گزارش‌ها و صورت‌های مالی بانک‌ها. تهران: پژوهشکده پولی و بانکی.
- سایت www.bankscope.com

داد که ۶/۶۷ درصد از بانک‌های قطر، دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بیشتر از ۷/۳۳ درصد بوده‌اند. ۶/۶۷ درصد از تعداد بانک‌های قطر، دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۳/۱۶ تا ۷/۳۳ می‌باشند و ۶/۶۷ درصد از بانک‌های این کشور دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۱/۶۴ تا ۳/۱۶ می‌باشند و ۴۶/۶۷ درصد دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها کمتر از ۱/۶۴ درصد هستند.

۲۱/۷۴ درصد از بانک‌ها در بحرین، دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۱/۶۴ تا ۳/۱۶ می‌باشند که نشان‌دهنده آن است که در این کشور، بیشتر بانک‌ها دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۱/۶۴ تا ۳/۱۶ درصد می‌باشند. در کشور سوریه نیز بیشتر بانک‌های این کشور (۴۲/۸۶ درصد) دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۱/۶۴ تا ۳/۱۶ درصد می‌باشند. در کشور امارات متحده عربی نیز بیشتر بانک‌ها (۳۰/۵۶ درصد) دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها کمتر از ۱/۶۴ درصد می‌باشند.

بیشتر بانک‌های یمن (در حدود ۴۵/۴۵ درصد)، دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بیشتر از ۷/۳۳ درصد بوده‌اند. لبنان (۳۸/۴۶ درصد) و کویت (۳۲/۳۵ درصد) دارای بیشترین تعداد بانک‌ها در نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بیشتر از ۷/۳۳ درصد می‌باشند.

۶/۲۵ درصد از بانک‌های ایران، دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بیشتر از ۷/۳۳ درصد بوده‌اند. ۱۸/۷۵ درصد دارای نسبت بین ۳/۱۶ تا ۷/۳۳ می‌باشند. ۱۲/۵ درصد دارای نسبت بین ۱/۶۴ تا ۳/۱۶ و ۶/۲۵ درصد دارای نسبت کمتر از ۱/۶۴ درصد هستند. بیشتر بانک‌های ایران دارای نسبت ذخیره وام‌های ازدست‌رفته به خالص وام‌ها بین ۳/۱۶ تا ۷/۳۳ می‌باشند.

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بررسی جایگاه سیستم بانکی ایران در منطقه نشان می‌دهد که ۵۶/۲۵ درصد از بانک‌های کشور دارای بازدهی سرمایه بیشتر از ۱۰ درصد می‌باشند. ایران از نظر تعداد بانک‌های دارای بازدهی سرمایه بالاتر از ۱۰ درصد پس از قطر، عراق، اردن و امارات در رتبه پنجم قرار گرفته است. ایران با وام‌ها و تسهیلات پرداختی به میزان ۶۳ درصد از دارایی‌ها، پس از قطر و عمان رتبه سوم در منطقه را داراست. از نظر میزان سپرده‌ها نیز پس از کشورهای لبنان و یمن در رتبه سوم قرار